

*A Kék-Kálló völgyének
természeti értékei*

Szerkesztette:

Papp László

*DÉL-NYÍRSÉG-BIHARI
Tájvédelmi és Kulturális
Értéktörző Egyesület*

A Kék-Kálló-völgyének természeti értékei

Szerkesztette:

Papp László

(biológus, botanikus, a DE. Botanikus kertjének igazgatója)

Szerkesztő munkatársai:

Gyarmathy István – ifj. Papp László

Baranyi Tamás – Pappné Czappán Marianna

Lektorálta:

Papp László – Demeter László

Szerzők:

ifj. Papp László, Papp László, Gyarmathy István, Baranyi Tamás

Fotók:

Balla Norbert, Baranyi Tamás, Baranyiné Gregor Rózsa, Demeter László,
Papp László, ifj. Papp László, Sallai R. Benedek, Sallai Zoltán

Közreműködtek:

Demeter László, Dudás Miklós, Gulyás Gergely, Molnár Attila, Szél László

ISBN 978-963-08-1030-2

A kiadvány elkészítését és kiadását támogatta Izland, Liechtenstein és Norvégia az EGT Finanszírozási Mechanizmuson és a Norvég Finanszírozási Mechanizmuson keresztül, a Norvég Civil Támogatási Alap pályázati kiírásán bonyolított NCTA-2009-Z04352 sz. projekt keretein belül.
Project címe: Mentőöv a Kék-Kálló völgyének (Lifebelt for Kék-Kálló Valley).

Kiadja a Dél-Nyírség-Bihari Tájvédelmi és Kulturális Értékkörző Egyesület. Készült a Hountler Informatikai és Nyomdaipari Marketing Stúdió Kft. (Túrkeve) és a Pannónia-Print Kft. (Budapest) közös munkájaként 2010-ben.

1. Bevezetés

Idestova több mint negyedszázada, hogy először jártam a Nyírabránytól Létavértesig húzódó, homokbuckákkal és nedves gyepekkel, időnként vízállásokkal, egy-egy megmaradt őshonos erdőfolttal tarkított gyönyörű tájon, ami a Kék-Kálló, kevésbé költői megnevezéssel a 2. számú főfolyás két oldalán terül el. Még egyetemistaként Dudás Miklós barátom kalauzolt el ide madarászni, a természet szépségeit csodálni, és ekkor még nem sejtettem, hogy később munkám ezer szállal fog idekötni.

1988-ban jött létre a Hajdúsági Tájvédelmi Körzet, és a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság frissen felvett munkatársaként ennek a vezetésével bíztak meg. A Dél-Nyírség kiemelkedően értékes, természetes állapotban már csak egy-egy élőhelyszigeten fennmaradt területeit fogta és fogja össze ez a tájvédelmi körzet, abban a reményben, hogy ezen értékek fennmaradását biztosítani tudja a jelenben és a jövőben is.

Ennek a mozaikos tájvédelmi körzetnek az egyik legértékesebb és legnagyobb kiterjedésű egysége a Kék-Kálló völgy, mely az eredetileg (1988-ban) védetté nyilvánított, (majd 1993-ban és 1998-ban bővítéssel) területet magában foglalva és további értékes területekkel kiegészítve 2004 óta Natura 2000 védelmet is élvez.

A védetté nyilvánítással nem befejeződik, hanem éppen elkezdődik a természeti értékek megóvásáért folytatott küzdelem, így volt ez a Kék-Kálló völgye esetében is, ahol számos kihívással kellett (és kell) szembe néznünk.

Csak a főbb pontokat kiemelve:

- ▶ a nedves területek csatornázása, szárazodása
- ▶ a száraz területek (homokbuckák) túllegeltetése, majd később épp ellenkezőleg: a legeltetés elmaradása

Mészkerülő homoki legelő nyáron (© Papp László)

- ▶ a Daru-hegyek állattartó telepének gyomosító hatása
- ▶ a terület egy részének libalegelőként történő hasznosítása
- ▶ a láprétek, nedves gyepek nem megfelelő időpontban történő kaszálása, illetve másutt a kaszálás elmaradása miatt a szukcesszió (elcserjesedés, beerdősülés) felgyorsulása
- ▶ az invazív lágú- (selyemkóró, betyárkóró, parlagfű, aranyvessző, stb.), és fászszerűak (kései meggy, amerikai kőris, zöld juhar, stb.) agresszív előretörése
- ▶ a tulajdonviszonyok rendezetlensége, a tsz. tulajdon megszűnése utáni privatizáció
- ▶ a csatornák kotrása, véstározások
- ▶ a gyepek illegális beszántása (a nedvesebb helyeken tormának, a magasabb fekvésűeken pl. kukoricának)
- ▶ a környező mezőgazdasági területekről bemosódó vegyszermaradványok

A sort lehetne még folytatni... Jól érzékelhető, hogy itt is igaz: a természetvédelem tényleg a 24.-ik órában lépett fel, hogy a Dél-Nyírség mozaikosan még fennmaradt természetközeli szigeteit megóvja. Ha valahol, itt feltétlenül szükséges az aktív, „cselekvő természetvédelem”, a negatív folyamatok visszafordítása, felszámolása, az intenzív és félintenzív agrár és erdészeti környezetből eredő zavaró hatások mérséklése érdekében.

Eredményként könyvelhetjük el azt, hogy a terület védettségét ma már mind a helyi gazdálkodók, mind a környék egyéb területhasználói (erdőgazdaság, vízűgy, stb.) ismerik és alapfeltételként kezelik - köszönhetően a sok éves aktív kapcsolatnak, ismeretterjesztő programoknak (táblák, kiadványok, előadások, stb.).

A terület tulajdonviszonyait is sikerült – legalább részben- rendezni, jelentős része állami tulajdonban és természetvédelmi kezelésben van, de jelen vannak az

olyan újszerű megoldások, mint a közalapítványi és természetvédő szellemiségű magántulajdonosok földvásárlásai is.

A libatartás már régen megszűnt, és a Daru-hegyek melletti területre kedvezőtlen hatást gyakorló állattartó telep felszámolása is megtörtént.

A vízviszonyok javítását, az éltető víz megtartását szolgálja a Kék-Kállón megépült két vízviszartartó műtárgy.

A terület legértékesebb részének háborítatlanságát pedig kerítésépítéssel igyekeztünk biztosítani.

A fogyatkozó védett növények szaporítására szaporítókeretet létesítettünk, majd a Debreceni Egyetem Botanikus kertjével karöltve megindult ezen fajok „nagyüzemi” szaporítása és visszatelepítése, ami nemzetközi viszonylatban is elismerésre méltó. Ezen munkálatok folyamatosak és 2009-től a Botanikus kert által elnyert uniós pályázattal (KEOP) még inkább intenzívvé váltak.

A terület természetvédelmi kezelésében további előrelépés történt az elmúlt 1-2 évben, amikor társadalmi és magánkezdeményezések egybefogásával a Daru-láp intenzív élőhelykezelési programja elindult, a korábbi kezdeményezéseket fejlesztve és kiteljesítve.

Természetesen még nagyon sok a tennivaló, a megkezdett programokat ki kell terjeszteni a Natura 2000 terület egészére, így az eddig viszonylag kevesebb figyelmet kapott létavértesi, kokadi és bagaméri részekre is.

Az alábbiakban ismerjük meg közelebbről a HUHN20016 Kék-Kálló-völgye kódú és elnevezésű, kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület természeti értékeit.

Gyarmathy István

Debrecen, 2010. december 20.

Karsói fényperjés homoki sztyepprét (© Baranyi Tamás)

Mészkerülő homokpusztagyep szegélybucka közti lápréttel (© Papp László)